

INICIATIVA NE DABINGU: UČME SE JINAK

Tento dokument je shrnutím argumentů pro zavedení plnohodnotného duálu ve vysílání České televize. Je základem iniciativy Ne dabingu: Učme se jinak.

ÚVOD

Znalost cizích jazyků se v současném světě stává nezbytnou. Druhý jazyk potřebujeme při studiu, v práci, ale i v běžném životě. Angličtina se v globalizovaném světě stává standardním dorozumívacím prostředkem. V České republice je však výuka cizích jazyků obecně podceňovaná. Se znalostí cizích jazyků se umísťujeme na spodních příčkách evropských žebříčků.

Cizí jazyk se přitom člověk nemusí naučit pouze ve škole nebo na mnohdy drahých kurzech, přicházíme s ním do styku i v běžném životě - na internetu, při poslechu hudby, při hraní počítačových her. Tímto způsobem si cizí jazyk osvojujeme přirozenou cestou, jedná se o takzvané neformální vzdělávání. V mnoha státech mají obyvatelé možnost přijít do styku s cizím jazykem i při sledování televize. Tyto státy se obecně umísťují v čele žebříčků a jejich obyvatelé se domluví nejlépe.

Česká republika však dabuje veškerý obsah pozemního televizního vysílání a nedává divákům možnost sledovat pořady v originálním znění s titulky. Přicházíme jak o možnost zlepšit své jazykové dovednosti, tak i o část hereckých výkonů. Dabing, jakkoliv kvalitní, nikdy nenahradí původní znění.

JAZYKOVÉ ZNALOSTI V ČR

Česká republika byla tradičně vícejazyčnou zemí. Významnou roli v české historii hrála především němčina a ruština. Výuka angličtiny, primárního světového jazyka, byla v totalitním Československu potlačovaná. Po Sametové revoluci a otevření ČR západu se trend změnil a angličtina začala být upřednostňována. Po vstupu ČR do mezinárodních organizací jako NATO či EU se znalost angličtiny stala nezbytnou. Úroveň jazykových dovedností v ČR tomu však neodpovídá.

Česká republika ve výuce jazyků zaostává. Jasným důkazem je umístění na poslední příčce ve znalosti angličtiny jako cizího jazyka (bez započítání rodilých mluvčích) v průzkumu Eurobarometr^{1,2}. Přestože tento průzkum je založen na autoevaluaci³, je nesporné, že Česká republika patří ve znalosti cizích jazyků obecně mezi nejhorší státy sedmadvacítky. Ani mladá generace (15 - 34 let), která výukou angličtiny prošla či prochází, si nevede lépe. Dotazovaní přitom angličtinu považují za důležitou jak pro sebe - 59% dotázaných - tak pro své děti - 92% dotázaných.⁴ Alarmující je pak pokles schopnosti dorozumět se ci-

¹ <http://languageknowledge.eu/languages/english>

² Češi si uřízli ostudu. Anglicky umí nejhůř z celé EU. [online]. 2012 [cit. 2013-05-01]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/zahranici/evropska-unie/clanek.phtml?id=760975&sym-ok=12441>

³ Respondent hodnotí sám sebe na základě subjektivního pocitu.

⁴ SPECIAL EUROBAROMETER 386: Europeans and their Languages - czech factsheet. *European commission* [online]. 2012 [cit. 2013-05-01]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/languages/documents/eurobarometer/e386-factsheets-cz_en.pdf

zím jazykem o 12% oproti průzkumu z roku 2005.⁵ Už špatná znalost cizích jazyků se u nás stále zhoršuje.

Znalost jazyků je ovlivněna mnoha faktory. Nejčastěji se jazyky naučíme ve škole. V České republice probíhá systematická výuka cizího jazyka, většinou angličtiny, už od prvního stupně základní školy. Výsledná znalost jazyků je dána především hodinovou dotací předmětu a kvalitou individuálních vyučujících. Jazykové schopnosti žáků se tak liší škola od školy. Nejen instituce však ovlivňují znalost cizích jazyků. Individuálně mohou zájemci vyhledat například jazykové kurzy ať už osobní či zprostředkované internetem. Právě internet se stává novým nástrojem učení jazyků nejen formou jazykových kurzů. Přirozeně se dostáváme do kontaktu s anglickým jazykem na webových stránkách, na stránkách zpravodajství, při sledování videí na Youtube či při sledování zahraničních seriálů a filmů. Právě touto nenásilnou cestou se znalost jazyka zdokonaluje nejlépe. Přirozeně dochází ke zlepšení slovní zásoby, výslovnosti i gramatiky. Při sledování pořadů v originálu je navíc vyloučen faktor lidské chyby, nehrozí tak například naučení špatného přízvuku.

Kombinace kvalitní školní výuky s výukou samostatnou, neformální, pak vede k nejlepším výsledkům. Obzvláště účinnou metodou výuky cizího jazyka je sledování pořadů v původním znění s titulky jako alternativa dabování zahraniční produkce.

DABING A TITULKY

Česká republika patří tradičně ke státům, kde dabování v televizi převládá a objevuje se často i v kinech. Mezi malými státy je ale spíše výjimkou. Ty zahraniční pořady většinou nedabují a vysílají je v původním znění pouze s titulky v mateřském jazyce. Hlavním důvodem jsou nízké náklady na titulkování. Ukazuje se však, že obyvatelé zemí bez dabingu se mnohem lépe domluví anglicky. Důvodem je neustálý a dlouhodobý kontakt s cizím jazykem při sledování televize.

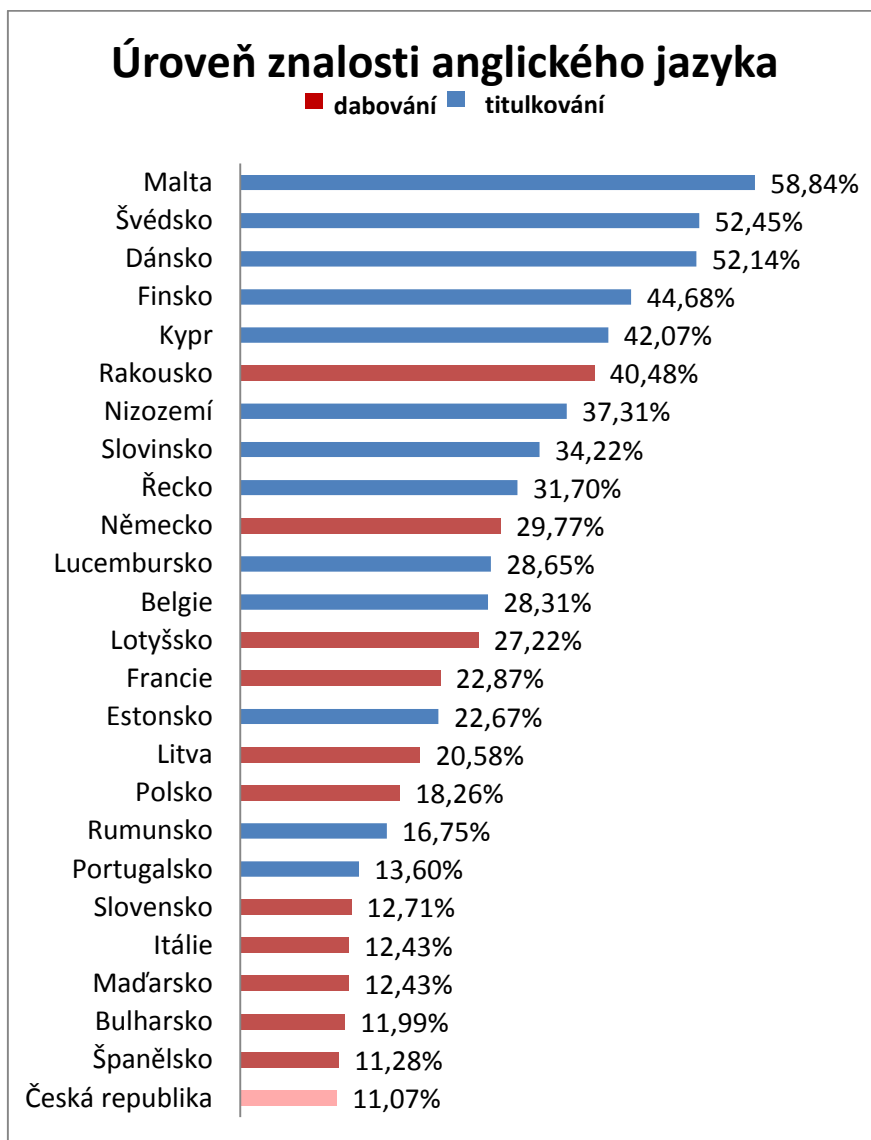
Za totality se v televizním vysílání zahraniční pořady často neobjevovaly a výuka angličtiny byla považována za zbytečnou. Po revoluci a otevření ČR západu se i do vysílání dostává zahraniční produkce. Kvůli neznalosti jazyka byl dabing jediným řešením. Situace dnes je však zcela odlišná. Český filmový průmysl je na ústupu a zahraniční produkce tvoří stále větší část televizního vysílání. Angličtina, nejčastější originální jazyk zahraničních pořadů, je nejdůležitějším světovým jazykem a je v dnešní době nezbytná. Její výuka také dlouhodobě probíhá a angličtina se stává obecně používaným jazykem. Dabování se tak stává kontraproduktivním.

Opačný trend než u nás vidíme například v severských zemích, v Nizozemsku, ale i v Estonsku či na Slovinsku. Až na výjimky - pořady pro ty nejmenší - je veškerá zahraniční produkce v televizích v původním znění s titulky. Ne náhodou se obyvatelé těchto států umísťují na prvních místech ve srovnání znalosti anglického jazyka. Jsou mu vystaveni od malička. Televize tak nikdy neplní pouze funkci zábavnou a informační, ale zároveň funkci vzdělávací.

Data z průzkumu Eurobarometer udávají míru úrovně znalosti jazyka v zemích EU. Jedná se o průzkum sebedůvěry lidí ve své znalosti cizích jazyků. Právě u jazyků je důvěra ve vlastní znalosti klíčová a mnohdy je důležitější než absolutní znalost jako taková. Sebevědomí ovlivňuje, zda člověk naučený jazyk bude využívat a může hrát klíčovou roli například při rozhodování, zda zamířit na vysokou školu nebo stáž do zahraničí nebo zda sáhnout po zahraniční literatuře při výzkumu. Sebevědomí nám však škola nemůže dát. Získat lze pouze konstantním využíváním cizích jazyků v běžném životě.

⁵ SPECIAL EUROBAROMETER 386: Europeans and their Languages. *European commission* [online]. 2012 [cit. 2013-05-01]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_386_en.pdf

Vizualizaci dat průzkumu najdeme na stránce languageknowledge.eu⁶. Graf níže ukazuje procentuální zastoupení respondentů, kteří uvedli, že anglicky konverzují na dobré nebo velmi dobré úrovni a zároveň angličtina není jejich mateřštinou. Státy jsou rozlišeny podle toho, zda zahraniční produkci vysílají v původním znění (modře) nebo dabují (červeně). Data o dabingu pocházejí ze *Studie využívání titulků*⁷ pro evropskou komisi. Na grafu je vidět jasný trend. Obecně se země s tradicí vysílání programů v originálu řadí na čele tabulky. Na konci naopak najdeme dabující státy. Česká republika se dokonce umístila jako poslední. V titulkujících státech průměrně hovoří anglicky na dobré nebo velmi dobré úrovni 36% obyvatelstva. Ve státech s tradicí dabingu je to pak pouze 19%.

Nejen srovnání znalosti anglického jazyka však dokazuje přínos vysílání titulkovaných pořadů. Stejně závěry přináší i odborné výzkumy. *Studie využívání titulků* pro Evropskou komisi z roku 2011 jednoznačně potvrdila pozitivní přínos originálního znění televizního vysílání. Z průzkumu vyplývá, že většina respondentů ze států s tradicí titulkování uvádí, že jejich jazyková úroveň (především angličtiny) je blízká jejich mateřskému jazyku. Konkrétně 4 nebo 5 na stupnici od 1 do 5. V zemích s tradicí dabingu se většina respon-

⁶ <http://languageknowledge.eu/languages/english>

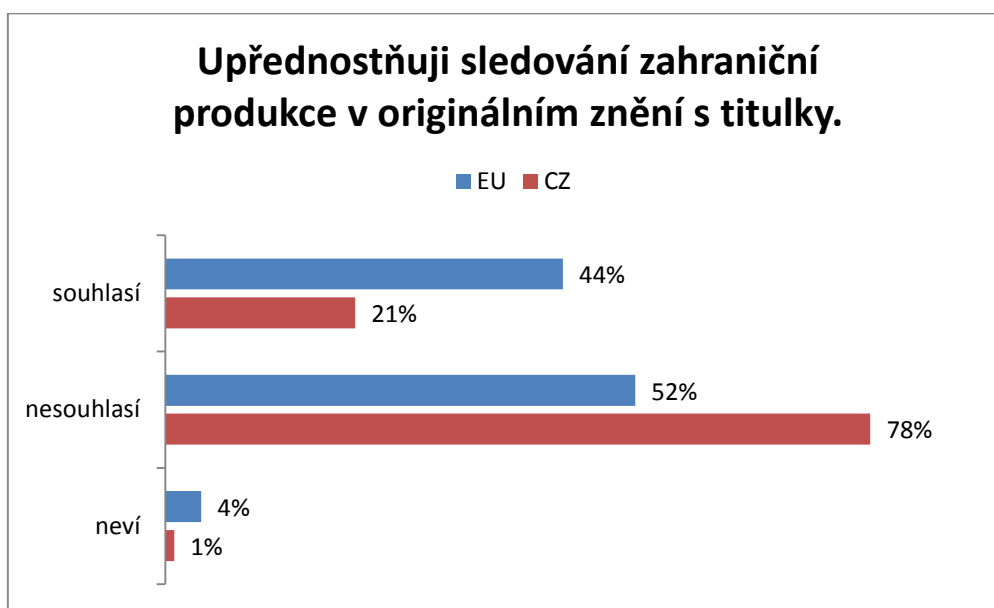
⁷ MEDIA CONSULTING GROUP. Study on the use of subtitling: The potential of subtitling to encourage foreign language learning and improve the mastery of foreign languages. 2011. Dostupné z: http://eacea.ec.europa.eu/llp/studies/documents/study_on_the_use_of_subtitling/rapport_final-en.pdf

dentů hodnotí na 3.⁸ Studie dále v závěrech uvádí, že titulkování motivuje ke studiu cizích jazyků ve formálním i neformálním kontextu a přispívá tak k vytváření vícejazyčného prostředí. S odborníky se v této problematice shodne i široká evropská veřejnost. Z dotazníku vyplývá, že přes 70% respondentů věří v přínosnost titulkování.

Dalším argumentem pro původní znění je mnohdy špatná kvalita dabingu. V České republice je dabing společností obecně považován za velmi kvalitní. Nelze však zabránit poškození původní zvukové stopy. Dabingem se také vytrácí část hereckých výkonů a snímek nevidíme tak, jak ho zamýšlel režisér. Divák přichází například i o nepřeložitelný jazykový humor.

Český divák v současné době takřka nemá možnost sledovat v televizi zahraniční pořady v originálním znění. Mnoho diváků tak místo v televizi vyhledává pořady na internetu. Televizní stanice se tak připravují o sledovanost. V České republice musíme však vzít v potaz místní specifickou situaci. Starší generace se ve školách učila takřka výhradně rusky. Angličtinou vládne pouze minimum lidí starších 50 let. Podle statistiky languageknowledge.eu to je u občanů nad 55 let pouze necelých 5%.⁹ Naopak mladá generace prošla výukou angličtiny a hojně jí v běžném životě využívá. Poptávku mladých lidí po anglických pořadech však televizní vysílání v ČR neuspokojuje. Dochází k dabingu i pořadů konkrétně cílených na mladší generace. České televizní stanice by měly zvážit smysluplnost dabingu v těchto specifických případech. Vzít v potaz je nutné i vyšší cenu dabovaných pořadů oproti původnímu znění s titulky.

Česká veřejnost je v otázce dabingu rozdělena. Odborníci vyzdvihují klady titulkování. Kategoricky proti jsou naopak starší občané. Podle výsledků průzkumu Eurobarometer upřednostňuje původní znění 21% Čechů, necelá polovina evropského průměru.¹⁰

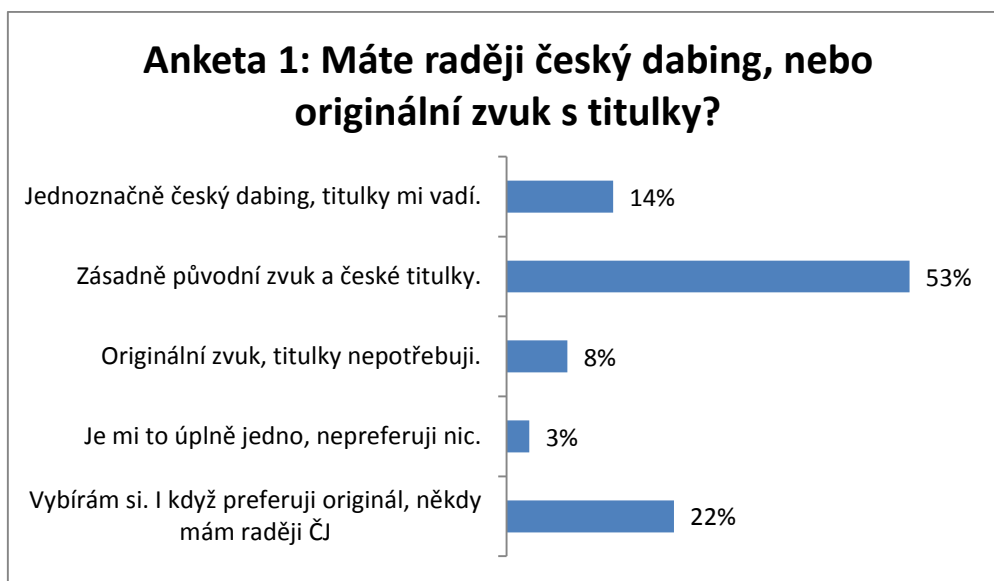
Názor veřejnosti se však začíná měnit. Z internetových anket u článků zabývajících se problematikou můžeme vyčíst odlišná čísla. Vyplývá to jak z internetu jako média tak z demografie čtenářů. Výsledku

⁸ MEDIA CONSULTING GROUP. *Study on the use of subtitling: The potential of subtitling to encourage foreign language learning and improve the mastery of foreign languages*. 2011. Dostupné z: http://eacea.ec.europa.eu/llp/studies/documents/study_on_the_use_of_subtitling/rapport_final-en.pdf

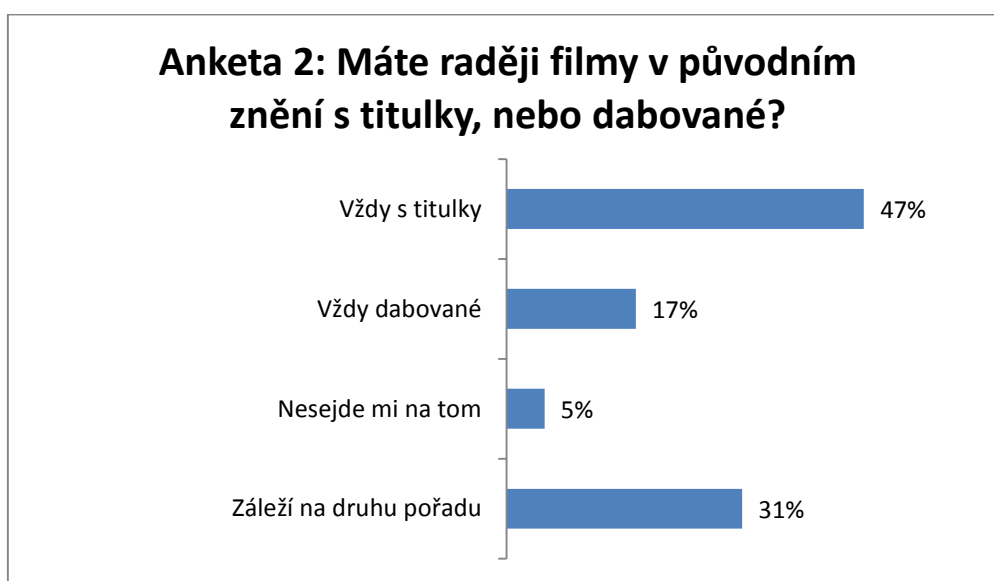
⁹ <http://languageknowledge.eu/countries/czech-republic>

¹⁰ SPECIAL EUROBAROMETER 386: Europeans and their Languages - czech factsheet. *European commission* [online]. 2012 [cit. 2013-05-01]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/languages/documents/eurobarometer/e386-factsheets-cz_en.pdf

jsou však i tak překvapivé. V anketě (anketa č. 1) u článku "České titulky nebo dabing, co je lepší?" na webu avmania.cz se k dabování vyjádřilo 1087 lidí. V součtu přes 60% respondentů preferuje originální zvuk, 53% s titulky, 8% si vystačí s původním zvukem.¹¹ Takto vysoká čísla jsou v tomto případě dána specifičností čtenářů, kteří se ve většině případů řadí mezi tzv. "filmové nadšence".

S obdobnými výstupy však přichází i stránka vitalia.cz v anketě (anketa č. 2) u článku "Raději dabing, nebo titulky?".¹² Tato stránka se přitom nezaměřuje na filmovou produkci, ale je zaměřena více široce. Na anketu u tohoto článku odpovědělo 518 čtenářů. Většina respondentů opět volila raději možnost původního znění namísto dabingu.

Přínos vysílání v původním znění je nezpochybnitelný. Obecně mají státy s tradicí titulkování větší jazykové znalosti než ty s tradicí dabingu. Při současné úrovni znalosti anglického jazyka v České republice bychom měli usilovat všemi možnými způsoby o její zlepšení.

¹¹ PUK, Jaromír. Česká titulky nebo dabing, co je lepší?. *AVmania* [online]. 2011 [cit. 2013-05-03]. Dostupné z: <http://avmania.e15.cz/ceske-titulky-nebo-dabing-co-je-lepsi>

¹² LIŠKA, Martin. Raději dabing, nebo titulky?. *Vitalia.cz* [online]. 2011 [cit. 2013-05-03]. Dostupné z: <http://www.vitalia.cz/clanky/dabing-nebo-titulky/>

CÍLE PROJEKTU

Cíle projektu je možné

ČESKÁ TELEVIZE

Společně s Českou televizí chceme dosáhnout přijetí „cestovní mapy zavedení originálního znění do TV“, ve které by byl naplánován a popsán postupné zvyšování nabídky zahraničních pořadů v originálním znění.

Konkrétně chceme:

1. V co nejkratším možném termínu zavést u všech cizojazyčných pořadů plnohodnotné duální vysílání (původní i česky dabované znění, mezi kterými lze jednoduše přepínat), přičemž výchozí jazykovou stopou by měla být čeština. Tento krok by měl být doprovázen informační kampaní, ve které budou zdůrazněny klady sledování televize v cizím jazyce.
2. Co nejdříve začít vysílat vybrané cizojazyčné pořady v hlavním vysílacím čase v originálním znění. Jedině tak zjistíme skutečnou, nikoliv domnělou, reakci publika na nedabované vysílání.

Česká televize bude primárním cílem projektu vzhledem k faktu, že jedním z jejích úkolů by měla být podpora vzdělanosti obyvatelstva.

KOMERČNÍ TELEVIZE

Ke komerčním televizím jako soukromým subjektům není možné přistupovat stejně jako k ČT. Cílem projektu ve vztahu k nim tudíž není přijetí závazného plánu pro přechod k titulkování, ale vytvoření veřejného tlaku, který by ukázal, že mezi českou populací je o pořady s titulky zájem.

Tento zájem spolu s konkurenční ČT nabízející pořady v originálním i českém znění by měl soukromé TV vést ke zjištění, že uvedení alespoň části pořadů s titulky může být komerčně zajímavé a perspektivní.

ZÁVĚR

Znalost cizích jazyků v současné době patří mezi nejdůležitější schopnosti. Bez znalosti anglického jazyka se člověk v dnešní době neobejde a patrné je to i v běžném životě. Angličtina nás obklopuje na každém kroku. V České republice je však znalost anglického jazyka stále na velmi špatné úrovni a obecně se úroveň jazykových znalostí dokonce snižuje. Vysokou znalost jazyků mají ne náhodou země s tradicí televizního vysílání zahraničních pořadů v originálním znění.

Obyvatelé těchto zemí jsou v kontaktu s cizím jazykem už od útlého věku a každodenním vystavením cizojazyčnému vysílání se jejich schopnosti neustále zlepšují. Dokládají to i průzkumy a odborné analýzy. V České republice tuto možnost diváci televizí nemají. Přestože by ji nezanedbatelné procento obyvatelstva uvítalo. Toto číslo se nadále bude zvyšovat a televizní stanice na tuto výzvu musí reagovat. Takto radikální změna však nesmí být úspěšná. Nutné je vstoupit v potaz specifickou demografií diváků a cílit v první řadě na mladou generaci.

O DOKUMENTU A KONTAKT

Autorem tohoto dokumentu je člen České středoškolské unie, koordinátor projektu Ne dabingu! Zdeňk Machala. Na jeho připomínkování a úpravách se podíleli: Jan Papajanovský, Jon Samuel Šotola a Aneta Zdeňka Bernardová.

kontakt:

Jan Papajanovský
předseda České středoškolské unie

jpapajanovsky@stredoskolskaunie.cz
tel.: 721 080 865